

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

سبک زندگی و فرزندآوری

از دریچه پژوهش های انجام شده

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: نرگس شامحمدی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

- ۱ ..... مقدمه و طرح مسئله
- ۱ ..... چرایی زوجهای جوان برای فرزند آوری از گذشته تا به امروز
- ۱ ..... عوامل موثر در تاخیر فرزند آوری بر اساس پژوهش انجام شده
- ۲ ..... مولفه‌های کاهش میل به فرزند آوری در بین زوجهای جوان از نگاه کارشناسی
- ۳ ..... جمع بندی

*مقدمه و طرح مسئله

امروزه نگاه به فرزندآوری همانند گذشته نیست. فرزند آوری زمانی برای اکثر خانواده‌ها یک ضرورت محسوب می‌شد اما به مرور زمان نگرشی در جوامع مختلف شکل گرفت که این ضرورت را تحت‌الشعاع قرار داد. به احتمال زیاد هر کدام از ما زوج‌هایی را دور و بر خود می‌شناسیم که هر وقت بحث بچه‌داری پیش می‌آید؛ قاطعانه می‌گویند تصمیم گرفته‌اند هیچ‌وقت بچه‌دار نشوند البته دلایل زیادی را هم برای تصمیمشان مطرح می‌کنند ضمن اینکه هر کدام از ما زوج‌هایی را می‌شناسیم که با گذشت سالیان طولانی از ازدواجشان همچنان بدون فرزند هستند.

تردیدی نیست که دین مبین اسلام هم به عنوان برترین دین آسمانی؛ در معارف الهی خود به اهمیت خانواده و فرزندداری توجه ویژه‌ای دارد. اما نکته مهم و اساسی که در قرآن کریم وجود دارد، توجه به زاد و ولد انسانهای شایسته و مؤمن است و آنچه اهمیت دارد، افزایش تعداد جمعیت نیکوکاران و صالحان است که در آیات ۱۵ سوره اعراف، به خلقت اولین انسان اشاره شده است.^۱ با توجه به اهمیتی که برای فرزند آوری شمرده شده است؛ سوالی که در اینجا مطرح است این نکته است که چرا برخی از زوج های جوان تمایلی به فرزند آوری ندارند؟ در ادامه این نوشتار نگاهی داریم به چرایی این موضوع از میان دیدگاههای کارشناسی و پژوهش های انجام شده.

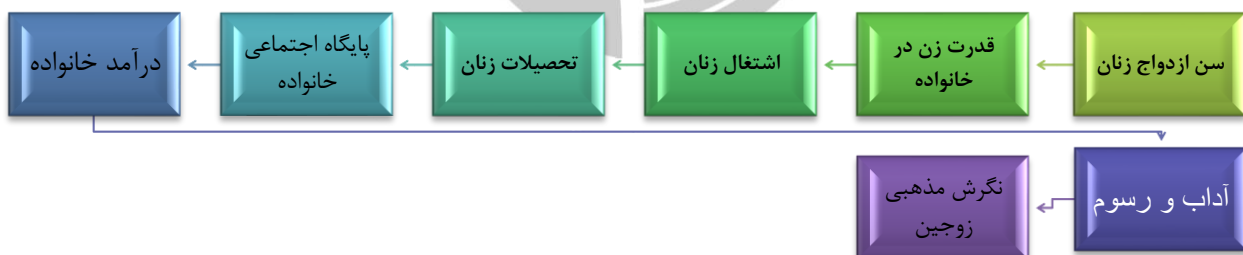
*چرایی زوج های جوان برای فرزند آوری از گذشته تا به امروز

با مروری بر گذشته‌های نه چندان دور؛ خانواده های ایرانی در هر شرایطی که قرار داشتند از فرزند آوری غافل نمی‌ماندند و به محض ازدواج یک جوان؛ اولین موضوعی که از آنان مطالبه می‌شد توجه به فرزند آوری بود. اما امروزه و با فاصله گرفتن از اون روزها و خانواده های پر جمعیت که در کنار پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها؛ سالیانی خوش را سپری می‌کردند؛ با گذشت زمان تعداد فرزندان یک خانواده تازه تشکیل شده کم و کمتر شد تا جایی که به معضل تک فرزندی برخوردیم و سال‌ها با این معضل دست و پنجه نرم کردیم و در نهایت امروز با مشکل گریز از فرزندآوری و کاهش میل به فرزندآوری در بین زوجین جوان روبه رو هستیم.

حال این سوال پیش می‌آید که چرا عمده‌تاً تمایل زوجها به فرزند آوری کاهش یافته است؟ آیا می‌توان صرفاً عوامل اقتصادی را مطرح کرد یا عوامل دیگری هم در این امر دخیل هستند؟

برای پاسخ به این سوال نگاهی گذرا بر پژوهش‌های انجام شده طی سالیان اخیر داریم.

عوامل موثر در تاخیر فرزند آوری بر اساس پژوهش انجام شده^۲

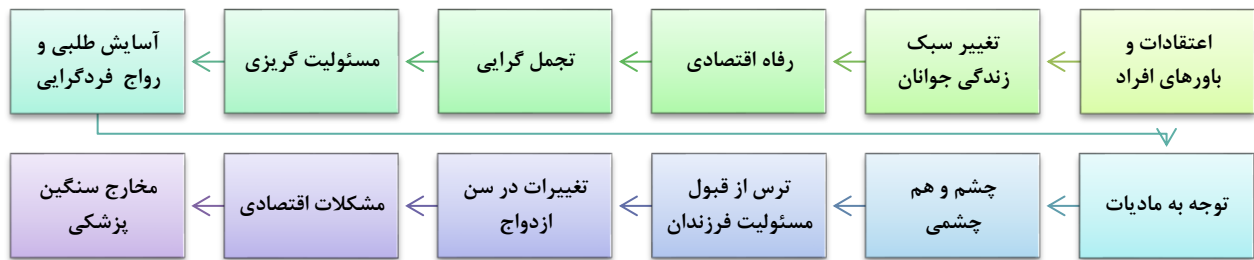

۱ - هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمَلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ؛

او خدای است که همه شما را از یک فرد آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد، تا در کنار او بیاساید. سپس، هنگامی که با او آمیزش کرد، حملي سبک برداشت، که با وجود آن، به کارهای خود ادامه میداد و چون سنگین شد، هر دو از خداوند و پروردگار خود خواستند، اگر فرزند صالحی به ما دهی، از شاکران خواهیم بود.

۲ - بررسی عوامل موثر بر فاصله ازدواج تا فرزند آوری (مطالعه موردی زنان ۲۰ تا ۴۹ ساله شهر اصفهان: ۱۳۹۲)

مولفه‌های کاهش میل به فرزندآوری در بین زوج‌های جوان از نگاه کارشناسی^۱

❖ در پژوهش دیگری با عنوان "مطالعه تغییرات زمانی ارزش فرزند در ایران (مطالعه زنان شهر زنجان)": در ادامه نگاهی به نتایج به دست آمده از این پژوهش داریم. البته این مطالعه موردی است اما نتایج آن قابل توجه به نظر می‌رسد.

❖ در پژوهش دیگری با عنوان "دلایل تمایل و عدم تمایل به فرزندآوری در میان مردم شهری و روستایی ایران"

روش پژوهش، پیمایشی و جمعیت آماری، پنج نسل از زنان شهر زنجان با توجه به شرایط تاریخی انتخاب شده: --متولدین قبل از سال ۴۲، -متولدین سال‌های ۵۷-۱۳۴۲، -متولدین سال‌های ۶۷-۱۳۵۸، متولدین سال‌های ۷۰-۱۳۶۷ و متولدین سال‌های ۷۴-۱۳۷۰.

-از هر نسل ۱۰۰ نفر و در مجموع ۵۰۰ نفر حجم نمونه این پژوهش را تشکیل داده‌اند. - براساس یافته‌های پژوهش، تفاوت میانگین ارزش بین نسل‌های بررسی شده به لحاظ آماری معنادار است؛ پایین‌ترین سطح ارزش فرزند متعلق به نسل زنان متولد سال‌های ۷۴-۱۳۷۱ و بالاترین سطح مربوط به نسل زنان متولد سال‌های قبل از ۴۲ است.

-فردگرایی با ارزش فرزند ارتباط منفی و دینداری با ارزش فرزند ارتباط مثبت را نشان داد.

-تأثیر تجربه جهانی شدن بر ارزش فرزند، در نسل متولدین ۶۷-۱۳۵۸ شدیدتر از سایر نسل‌ها است

(یک مطالعه ملی)^۳

این پژوهش یک مطالعه جمعیتی بود، که به صورت مقطعی بر روی کلیه ایرانیان. زنان متأهل در سنین باروری (۴۹-۱۵) و مردان متأهل با همسرانی در سنین باروری (۴۹-۱۵) ساکن شهرها و روستاهای کشور انجام شد. مخاطبان با انتخاب گزینه‌های ۵ گانه، میزان موافقت یا عدم موافقت خود را نسبت به دلایل تمایل و عدم تمایل به فرزندآوری را به تفکیک تعیین کردند. یافته‌های

پژوهش نشان داد:

همچنین نتایج نشان داد که مهمترین دلایل تمایل به فرزندآوری:

۱ - گفتگو با لواف کارشناس مسائل خانواده و رضا فریدی فعال آسیب‌های اجتماعی؛ عصر ایران؛ ۹۹/۷/۲۲

۲ - اوجاقلو سجاد و سزایی حسن؛ فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران؛ سال سوم شماره ۲ (تابستان ۱۳۹۳)

۳ - نویسندگان: حائری مهریزی علی اصغر، طاووسی محمود، صدیقی ژیلا، مطلق محمداسماعیل، اسلامی محمد، نقی زاده فاطمه، منتظری علی؛ نشریه پژوهشکده جهاد دانشگاهی؛ مهر و آبان ۱۳۹۶، دوره ۱۶، شماره ۵؛ از صفحه ۶۳۷ تا صفحه ۶۴۵.

علاقه به بچه ۹۳.۵ درصد

علاقه فطری افراد به کسب جایگاه و نقش والدین ۹۲.۲ درصد

و مهمترین دلایل عدم تمایل به فرزندآوری نگرانی در مورد تامین آینده فرزندان جدید ۷۶.۱ درصد

و نگرانی در مورد افزایش مشکلات اقتصادی با آوردن فرزند دیگر ۷۱.۰ درصد گزارش شد.

* در پژوهش دیگری با عنوان "کشف عوامل بازدارنده زوجین از فرزندآوری در دهه اخیر"؛ این پژوهش با هدف کشف عوامل بازدارنده زوجین از فرزندآوری صورت گرفته است. در این راستا، مطالعات مربوط به فرزندآوری طی ده سال (۱۳۸۹-۱۳۹۸) در چهار پایگاه اطلاعاتی معتبر که شامل مرکز مطالعات علمی جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، بانک اطلاعات نشریات کشور و پایگاه مجلات تخصصی نور جستجو شد که ۱۸۹ مقاله یافت شد. بعد از ارزیابی ملاکهای ورود و خروج در مقالات؛ سرانجام ۸۱ مقاله به مطالعه راه یافت.

نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که؛ سه دسته عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و محیطی است. عوامل فردی شناختی همچون ضعیف بودن سطح دینداری، دغدغه‌های والدمحور و فرزندمحور درباره آینده، و از بین عوامل فردی رفتاری، سبک زندگی مدرن بیشترین تأیید علمی را در کاهش فرزندآوری نشان داد. یافته‌های پژوهش، که اثربخشی قدرتمند سطح دینداری، دغدغه‌های زوجین در مورد آینده و سبک زندگی بر فرزندآوری را نشان می‌دهد، گویای نقش پررنگ دگرگونی باورها در بازداشتن زوجین از فرزندآوری است.^۱

*** جمع بندی**

کشور ما طی سال‌های اخیر در جریان تحولات فرهنگی و اجتماعی وسیعی قرار گرفته که به ویژه در خانواده مشهودتر به نظر می‌رسد. یکی از این موارد؛ رشد فردگرایی است.^۲ در چنین شرایطی، عزم ملی و حمایت دستگاه‌های اجرایی، حاکمیتی در حوزه خانواده، فرهنگ و اقتصاد ضرورتی است که می‌تواند در افزایش میل و انگیزه زوجین به فرزندآوری نقش موثری ایفاء کند. بنابراین نیازمند آسیب‌شناسی هستیم.

البته در مسئله کاهش جمعیت، عوامل متعددی نقش دارند، اما مهم‌ترین نهادی که در حوزه جمعیت نقش دارد، نهاد خانواده است؛ بنابراین باید بررسی شود که در حوزه خانواده چه تغییراتی رخ داده و چه عواملی منجر به تغییر سبک زندگی شده که نتیجه آن کاهش فرزندآوری و جمعیت کشور طی سالیان اخیر بوده است.

بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهش‌های انجام شده که با روش‌های کاملاً علمی و معتبر صورت گرفته است؛ نوعی احساس ناامنی و نگرش منفی نسبت به آینده بین عوامل بازدارنده فرزندآوری به چشم می‌خورد که تأییدیه‌های علمی زیادی را هم به خود اختصاص داده است. بنابراین و به منظور افزایش فرزندآوری که مرور نتایج پژوهش‌های انجام شده هم آن را تأیید کرده است؛ نیازمند تغییر نگاه جوانان نسبت به جایگاه خانواده در زندگی بوده ضمن اینکه دغدغه‌های زوج‌های جوان که مهم‌ترین آن احساس ناامنی از آینده است از سوی مسئولان باید مورد توجه ویژه قرار گیرد.

همچنین تغییرات ایجاد شده در سبک زندگی زوج‌های جوان از طریق تغییر باورها و ارزش‌های بایستی اصلاح شود و در کنار تمام این موارد؛ زمینه‌هایی فراهم شود تا بین نگهداری و پرورش فرزندان و ادامه فعالیت و مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی؛ هماهنگی لازم به وجود آید. لذت‌پداری و مادری کردن و داشتن فرزندان بیشتر از طریق ترویج و تبلیغ تجربه افراد موفق در این زمینه به نمایش گذاشته شود و جمع‌گرایی در سطح جامعه تقویت شود که بالطبع رسانه‌ها در این زمینه نقش تأثیرگذاری را خواهند داشت.

^۱ - رفیعی مقدم؛ فاطمه؛ آشتیانی؛ علی؛ نشریه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده؛ سال پانزدهم؛ شماره ۵۳؛ ۹۹/۸/۲۷

^۲ - نتایج پژوهش‌های انجام شده در این نوشتار آن را تأیید می‌کند